

**ДО ПРЕДСЕДАТЕЛЯ
НА НАУЧНО ЖУРИ
ПРИ СА „Д. ЦЕНОВ“ – Свищов,
ПРОФ. Д-Р МАРИЯНА БОЖИНОВА**

СТ А Н О В И Щ Е

от проф. д-р Николина Руенова Попова - Димитрова

Международно висше бизнес училище - Ботевград

на

дисертационния труд на **Елена Федоровна Лукьянова,**

докторант в катедра „Икономика и управление на туризма“, факултет „Производствен и търговски бизнес“, СА „Д. Ценов“ - Свищов, на тема:

**„ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА SPA и WELLNESS ТУРИЗМА В РЕПУБЛИКА
ЛАТВИЯ“ (на руски език),**

с научен ръководител доц. д-р Петя Иванова Тонева

за присъждане на ОНС „доктор“ по научна специалност „Икономика и управление (Туризм)“, професионално направление 3.8. „Икономика“, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки

София

23 юли 2019 г.

Уважаема г-жо Председател на Научното жури,

Уважаеми членове на Научното жури,

Рецензията е разработена в съответствие с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Р. България (ЗРАСРБ), Правилника за неговото приложение (ППЗРАСРБ) и Правилника за развитие на академичния състав в СА „Д. Ценов“ - Свищов.

Рецензията е възложена със заповед № 531/26.06.2019 г. на Ректора на СА „Д. Ценов“ - Свищов на основание чл. 70, ал. 6 и чл. 71 от Правилника за развитие на академичния състав в СА „Д. Ценов“ – Свищов и във връзка с решение на факултет „Производствен и търговски бизнес“, Протокол № 13 от 25.06.2019 г.

I. Данни за кандидата в съответствие със законовите изисквания

Кандидатът за образователната и научна степен „доктор“ е родена на 13.07.1960 г. Висшето си образование – ОНС „магистър“ по „Икономика“ получава в Рижкия авиационен университет през 1995 г. Професионалният опит на кандидата Елена Федоровна Лукьянова, от 1995 г. досега, е свързан с преподавателска дейност в областта на икономиката във Висше училище по управление на информационни системи - Рига, в Рижкия авиационен университет, Институт за гражданско и авиационно инженерство в Рига.

II. Актуалност на темата

Актуалността на темата на дисертационния труд е свързана, от една страна, с мащабното търсене на туристическия пазар на СПА и уелнес туристически продукт, а от друга – с все още неизползвания потенциал в редица страни, в т.ч. в Р. Латвия. Това несъответствие между търсене и предлагане на СПА и уелнес услуги определя като важна научно-практическа задача изследване на възможностите за развитие на тези видове туризъм, за целите на разработване на научно обоснована стратегия, обслужваща управленската практика на национално равнище.

Обектът на изследване – туристическият отрасъл на СПА и уелнес туризма е функционално обвързан с целта на дисертационния труд.

Целта на изследване – ситуационен анализ и определяне на перспективите за развитие на СПА и уелнес туризма в Р. Латвия, респективно предложения за устойчивото му развитие е ясно формулирана. Забелязва се обаче, известно несъответствие между изследователския фокус в дефинирания **предмет** на изследване и работната хипотеза, от една страна, и формулираната цел – от друга. Дефинираните от автора изследователски задачи стесняват и конкретизират фокуса на изследователски усилия. Това обстоятелство би следвало да се отрази и във формулировката на темата. **Изследователските задачи** предполагат приноси в теоретичен и практически план.

III. Методология и методика на изследване и връзка с поставените цели и задачи на дисертационния труд

Методологическата рамка е прецизно разработена по отношение на теоретичните постановки, които са в центъра на изследването. Теоретичната рамка на изследването е добра основа за всестранен и прецизен анализ. Авторът разглежда достатъчно и подходящи за целите на изследването теории и теоретични модели, засягащи същността на основните понятия, пряко свързани с темата, а именно: „оздравителен туризъм“, „медицински туризъм“, „SPA – туризъм“, „Wellness – туризъм“. Планираните научни методи са адекватни на изследователската цел и са приложени коректно.

Методическият инструментариум е ясно формулиран и адекватен на изследователските усилия в изпълнение на целта на дисертационния труд. От методическа гледна точка, изследването е с приносен характер чрез демонстрираните умения на автора да адаптира и доразвива определени методи, в случая бенчмаркинг-метода, за постигане на конкретна изследователската цел. Приносът се изразява в разработения от автора модел за бенчмаркинг-сравнение (сс.105-106), съдържащ набор от показатели за сравнителна оценка.

III. Обща характеристика на дисертационния труд

Представеният дисертационен труд е в обем 261 страници стандартен печатен текст, включително 32 източника на кирилица, 45 - на латиница, 117 интернет източника и 6 приложения. Състои се от увод, три глави и заключение.

Дисертационният труд изцяло покрива научната област, съдържаща се в тематичното заглавие.

Това обстоятелство се представя в общата характеристика на труда по-долу.

В първа глава авторът разглежда понятийно-терминологичния апарат, пряко свързан с темата. Предмет на задълбочен сравнителен анализ е понятието „лечебно-оздравителен туризъм“ и тясно свързаните с него термини „медицински туризъм“, „SPA – туризъм“, и „Wellness – туризъм“. Авторът демонстрира много добро познаване на съвременни теоретични представи по въпроса, обосновава гледната си точка за съществуване на терминологична неопределеност, която създава практически ограничители при организацията на тези видове туризъм. В резултат той предлага въвеждането в Закона за туризма в Р. Латвия на три термина: „медицински туризъм“, „СПА туризъм“ и „Wellness/уелнес –туризъм“ като подвидове на оздравителния туризъм. Това подразделяне оказва съществено значение в туристическата практика при маркетинговото сегментиране на пазара, респективно постигане на по-добро качество на предлагането. Изчерпателно, с изключителна вещина се анализира понятийната същност на тези три термина с обосновка на гледните точки на автора. Предмет на анализ са и специфичните характеристики на трите понятия като дейности.

Втора глава на дисертационния труд „Методологическа основа на дисертационното изследване и методи на изследване“ обосновава необходимостта от използване на основните теоретически методи на познанието за разработване на целеви програми на регионално и национално ниво за развитие на СПА и уелнес туризма в Р. Латвия. Аргументът е противоречието между същността на туризма като част от националната

икономика и необходимостта от държавна подкрепа и стимулиране на развитието му. Тази особеност резултира не само в развитието на обективните процеси в туризма, но и в развитие на знанието в разглежданата тематична област. Авторът обосновава необходимостта от използване на широк кръг от основни подходи и методи на познание – системен подход, метод на статистическо /структурирано наблюдение, оценъчен метод, анализ на вторична информация, по-конкретно законово-нормативната база на туризма в Р. Латвия, SWOT анализ, бенчмаркинг и други. Тази глава съдържа посочения вече методически принос - разработения модел за бенчмаркинг-сравнение (с. 105-106),.

Трета глава е посветена на изследване на състоянието на SPA И WELLNESS туризма в Р. Латвия и определяне на перспективите за бъдещото му развитие. Тя представлява задълбочен и всестранен анализ на основните особености и тенденции в развитието на SPA и WELLNESS туризма в глобален мащаб, в рамките на ЕС, в Балтийския регион и в Р. Латвия. Приложеният SWOT анализ на SPA и WELLNESS туризма в ЕС представлява обобщение и критически анализ на състоянието му и основа за важни изводи, вкл. за липсата на законово-нормативна база, регулираща развитието му. Същностното изследване по темата е представено в т. 3.2. съдържащо: анализ на законово-нормативната база на туризма в Р. Латвия с идентифициране на ключови проблемни сфери, например, свързани с внедряване на стандарти в Уелнес обектите и оператори, липса на указания за Уелнес туризма и др. (3.2.1); анализ на регионалните аспекти в развитието на СПА и Уелнес туризма в Р. Латвия, с открояване на ограничителите за развитието на туризма - териториален дисбаланс, липса на финансов ресурс и др. Основният извод, направен въз основа на проучване на официалните уеб-сайтове на регионите е, че липсва предлагане на СПА и Уелнес туризма (3.2.2); анализ на програмните документи за регионално развитие на туризма с цел установяване на състоянието и очертаване на перспективите за развитие на СПА и Уелнес туризма. Посочени са основни проблемни области, свързани с терминологична неяснота, ясни концептуална представа за СПА и Уелнес, липса на статистическо наблюдение на СПА и Уелнес туризма (3.2.3) . Бенчмаркинг анализът е проведен в т.3.3 чрез сравнение на ESTONIA Resort Hotel & Spa в Пярну, Естония и Baltic Beach Hotel & SPA в Юрмала, Латвия. Информационното осигуряване на изследването стъпва на сайтовете на двата хотела, резервационната платформа booking.com, лични контакти с ръководството на Baltic Beach Hotel & SPA, с представители на SPA-асоциацията на Латвия и публикации в Интернет. Оценката по група показатели – характеристики на хотелите, предлагани услуги и дейности, дадена от експертите на двата хотела стъпва на използване на 5-степенната скала на Ликърт. Проведени са обобщаващи оценки от страна и на автора въз основа на информация от резервационната платформа booking.com. Предложеният модел за устойчив развитие на СПА и Уелнес туризма в Р. Латвия има практическо значение, чрез включване на допълнителен параметър – държавна намеса, наред с икономическите, екологични и социални аспекти на концепцията за устойчиво развитие.

Използван е коректен академичен език и стил на изложението. Спазени са правилата за правопис и пунктуация на книжовната норма. Спазени са правилата за библиографско описание на литературните източници извън текста.

. IV. Достоверност на резултатите и анализа и тяхната научно-теоретическа и приложна стойност.

Дисертационният труд се откроява с оригиналност и принос към решаването на научно-практическия проблем, свързан с устойчивото развитие на СПА и Уелнес туризма в Р. Латвия. Поставената цел и изследователски задачи са успешно изпълнени

V. Научни и приложни приноси на дисертационния труд

Дисертационният труд съдържа доказателства за научно-приложни приноси както следва:

- проведен е задълбочен сравнителен анализ на термините: „медицински туризъм“, „СПА туризъм“ и „Wellness –туризъм“ със съдържателното им обогатяване чрез допълнителни указания, канализиращи насочеността на управленските, вкл. маркетингови, подходи при планиране и организация на тези видове туризъм;
- разработен е модел с универсален характер за бенчмаркинг-анализ, съдържащ набор от показатели за сравнителна оценка на SPA и Wellness обекти;
- разработен е модел за устойчиво развитие на SPA и Wellness туризма в Латвия, който има практическо значение при формулиране и реализиране на политики и дългосрочни планове за развитие на тези видове туризъм;
- практическата ориентация на труда се съдържа и в обоснования пакет от препоръки, необходими за устойчиво развитие на SPA и Wellness туризма в Латвия

VI. Критични бележки

Наред с посочените достойнства на дисертационния труд се забелязват и някои пропуски, които не са от принципно естество и могат да бъдат лесно преодолени в бъдещата изследователска дейност на кандидата за ОНС „доктор“. Смятаме, че има известен съдържателен дисбаланс – прекалено голям текстови обем, свързан с описание на основните методи на научно познание, особено на бенчмаркинг – метода (с. 78-108), както и на развитието на СПА и Уелнес туризма в света, ЕС и Балтийския регион (с. 109-152). Авторът не е поставил фокус върху резултатите от експертната бенчмаркинг оценка на двата хотела (с. 206). Считаме, че работата би могло да се осигури информационно с по-голям обем количествена информация.

Допуснати са някои технически пропуски. На с. 82 таблица 2.1. е без посочен източник, липсва и препратка към нея в текста, същото се отнася и за таблица 2.2 на с. 89.

VII. Автореферат и публикации по темата на дисертационния труд

Представеният от докторанта Елена Федоровна Лукьянова автореферат (54 страници печатен текст) отговаря на академичните стандарти за обобщено представяне на проведеното самостоятелно научно изследване. С необходимата конкретика са представени основните изследователски резултати.

Представените научни публикации, по брой и теми, са свързани пряко (3 публикации) и косвено (3 публикации) с тематичната област на дисертационния труд.

Представената Справка за изпълнение на минималните национални изисквания по групи показатели А и Г за придобиване на ОНС „доктор“ показва, че са реализирани от докторанта.

VIII. Заключение

Въз основа на посочените научни и научно-приложни достойнства на дисертационния труд на тема: „Стимулиране на иновационната дейност на малките и средни предприятия в туризма, в Латвия“ с пълно убеждение предлагам на уважаемото жури да присъди на Елена Федоровна Лукьянова ОНС „доктор“ по научна специалност „Икономика и управление (туризъм)“, професионално направление 3.8. „Икономика и управление“, област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки

гр. София,
23 юли 2019 г.

Рецензент:
/проф. д-р Николина Попова/